

- 4 Յիշեցէք զմեծ քահանայն փռնեհեզ, որ սպանմամբ երարծ զպոփոթիւնս ... և յազգէ յազգ երզմամբ հաստատեաց զքահանայութիւնս. Է. 20.
- 5 Յիշեցէք ամենեքեան ըզհարսն զառաջինս յիւրաքանչիւր ժամանակս ... որ ըստ հաւատոյ քաջութիւնս կատարեցին ի դարս իւրաքանչիւր Ծ. 199, 205;
- 6 Յարձակէին և զաջ թեւն քնկեալ և զճախոյ կողմամբն արկեալ ... և փախըստական առնէին մինչև յամուր տեղիս մայրեաց ... Գ. 144.
- 7 Մաստկապէս քախեալք ընդ միմանս յերկրոցնց կողմանց բազում վիրաւորք յերկիր անկեալ դիտեալ խաղային Զ. 221.
- 8 Գոժական հասանէր յաշխարհէն Հայոց զճակատ հարեալ, զօժիս պատանեալ վասն ... 145.
- 9 ... ԾԹէ հասեալ իցէ ժամանակ կենաց մեռոց ... բայց միայն յարուցիւնս քաջութեան վատութիւնս մի խառնեցուք Է. 189. և Թ. 56.
- 10 Վկայ են մեզ երկինք և երկիր ... ի զուր անողորմ են հարուստքս ի վերայ մեր Թ. 56.
- 11 Ամենայն ազգ և լեզուք, որ ընդ իմով իշխանութեամբ դադարեցան յիւրաքանչիւր մուրա օրիւնաց և միայն եկեցան յերկրպագութիւն արեգական ... Բ. 55;
- 12 ԾԹէ միայն, ասէ, յանձին կայիք զօրէնս մոգութեան, ի մեծութիւնս և յաւագութիւնս հասուցից ... և աստեւն զանցուցից ... Բ. 51.
- 13 Անդ յանձանձէր ածէր զօրավարս զկաց և զմտաց զօրականս ... հասուցեալ յաւուրս երեսուն ի սահմանս հայրենի աշխարհին ... Գ. 147;
- 4 Փննէս հայր մեր նախանձայոյ՝ նախանձեցաւ արդարութեան և առ կտակ յախտեմից զքահանայութեանս Ա. Բ. 51.
- 5 Յիշեցէք զգործս հարցն մեռոց, որ ինչ արարին ի դարս իւրաքանչիւր. Արքայաճառքն ի փրկութեան գտաւ հաւատարիմ ... Ա. Բ. 51.
- 6 Զաջակողմեան թեւն քնկականէր և զճախոյ արկանէր և անդստին առաջի արկեալ փախստեաց տանէր մինչև ի կողմանս լեռինս Ազովտայ Ա. Թ. 15.
- 7 Յանմ վայրի վերաւորք յերկուց կողմանց անկեալ ընդ երկիր թաւալէին. Ա. Թ. 17.
- 8 Գոժական հասանէն ի կողմանցն ... զօժիս պատանեալ, զճակատ հարեալ և զզոյժս զայս տային Ա. Ծ. 14;
- 9 Զաւ լիցի ինձ առնել զիրող զայդ. — ԾԹէ հասեալ իցէ ժամանակ մեր, մեռուք քաջութեամբ ի վերայ եղբարք մեռոց, և ոչ խառնեցուք զանուն վատութեան ընդ արուցիւնս քաջութեան Ա. Թ. 40.
- 10 Զի աւաղիկ վկայ են մեզ երկինք և երկիր, զի ի զուր տարապարտոց կորուսանէք զմեզ Ա. Բ. 58.
- 11 Ընդ ամենայն աշխարհս հրապարտակց արձակեցան, զի Թողոցն ամենայն ընկեք երկրին զօրէնս իւրաքանչիւր և ի մի օրէնս նորա կացցեն. Ա. ա. 45.
- 12 Երդմամբ հաստատէր ի մեծութիւնս և յաւագութիւնս հասուցանել, երանելի առնել յաշխարհի Բ. Է. 24.
- 13 Անդ յանձանձէր զկաց մեռաց ժողովոցեան, միմեալէր զամենեանս ... մինչև ածէր հասուցանէր յերկիր Հրէաստանի Ա. Է. 55.

Ահա որտեղ պէտք է փնտռել սկզբում միշտ ընդհանրացած կարծիքի հիմքը, որով պարզ երևում է, թէ այս երկու գիրքը եթէ միեմնոյն հեղինակի զընդհանուր եղել, որ ըստ մեզ ձիշդ է, գոնէ Եղիշէն այնքան հմուտ է եղել Մակարայեցւոց գրքերին, որ իւր պատմութիւնը շարագրելիս Ս. Գրքի միշտ մասի լեզուն այնքան բնական կերպով հիւսել է իւր սեփականի հետ. հարկաւ այդ երկու անձինք, եթէ միայն երկու են՝ առաջին թարգմանիչը և երկրորդի հեղինակը, միեմնոյն դպրոցին պէտք է պատկանած լինէին:

Ս. Ե.

„Русская старина“ ամսագրի այս տարուայ Սեպտեմբերի տետրում լոյս տեսաւ Եփեսէս Ծ. ի մի նամակը գրուած իշխան Դմիտրի Իվանովիչ Դոբրոբոլկին, * որ թարգմանաբար յառաջ ենք բերում:

Մարտ 6. 1854 ա. № 106. Ի Բ. Տիգրիս:

Այն քարերարութիւնը և հզօր պաշտպանութիւնը, որ ցոյց տրուեցաւ Չեր կողմից հայերին՝ քարեխօս հանդիսանալովս Կ. Մեծութիւն Պարսից Շահի առաջ, որ ամենաողորմածաքար շնորհաց հայոց Ս. Փրկիչ մեծնաստանի մինչև այժմ՝ հաւաքուած ըլլոր պարտքերը և ազատեց նորան ընդ միշտ ըլլոր պետական պահանջներից և հարկերից՝ կանգնեցին Չեզ համար, Եկեղեցու արժանի զաւակ, ամբողջ հայ ազգի անհուն և յարատեւ շնորհապարտութեան արժան և նոցա սրտերի տախտակնարի վրայ փորագրեցին Չեր անմահ անունն, ի շարս այն մեծ ազգային քարերարների, որոնք արժանի են յաւիտենական շնորհակալութեան:

Թէեւ Չերը պայծառափայլութեան բազմաթիւ քարերարութիւնների համար ես արդէն քաղղ ունեցայ արտայայտել իմ խորին շնորհակալութիւնս առ Չեզ իմ՝ եւ ինձ հա-

* Իշխանն այդ ժամանակ Ռուսիոյ լիազօր դեսպանի պաշտօն էր կատարում Թէհրանում՝ Պարսից Դրանը:

ատացած հօտի կողմից՝ 1851 թ. հոկտ. 20-ի № 361 նամակով, բայց միշտ ի յուշ ունենալով այդ ամէնը, ես կրկին իմ՝ արտեռանդն շնորհակալութիւնս եմ՝ յայտնում՝ Ձեր հայ ազգին մատուցած բոլոր ծառայութիւնների համար, որ Ձեր առ Ս. Եկեղեցին տաժած ծշմարիտ քրիստոնէական — կրօնական զգացումների արտայայտութիւնն է միայն:

Աղօթելով, որ Ամենաբարձրեալը իւր շնորհաց օրհնութիւնն առաքէ Ձերդ Պայծառափայլութեան եւ Նորա Չեզ պարգեւած ընտանեացդ վրայ, ես վերադառնում եմ՝ առ Նա շնորհակալութիւնս ի փառս քրիստոնէութեան եւ յուրախութիւն Ձեզնով քարեքաստ վիճակ ունեցող հայ ազգի. թող Նորա Աջը հովանի լինի Ձեզ՝ Ձեր բազմաշխատ գործունէութեան ասպարիզում:

Համեցէք, Ձերդ Պայծառափայլութիւն, ի փառս Դուսիոյ մեծագոր կայսեր անուան, որի ներկայացուցիչն էք, շարունակելով Ձեր քարերարութիւնը գիղով հայերի վրայ, ցոյց տալ եւ Ձեր հզօր պաշտպանութիւնը եւ աշակցութիւնը մօտ ժամանակներս ազգային գործերով թէհրան եկած իսպահանի հայոց թեմական առաջնորդ թաղէոս եպիսկոպոսին՝ նորա իրեն հաւատացած քրիստոսի հօտի վարչական գործերի մէջ, եւ հաւատի եղէք՝ թէ առ նորին քարծր սրբազնութիւնը Ձեր կողմից արտայայտած շնորհները ես կընդունեմ՝ իբր դէպի ինձ արտայայտած՝ իբր ծշմարիտ քարերարութիւն դէպի իմ՝ ազգը:

Ենթադրում եմ, որ Նորին Պայծառափայլութիւն իշխանութիւնս եւս արդէն ներկայացրած կլինի յիշեալ արհուն Չեզ, այն բաւեհամ ուշադրութեամբ, որ ունի առ Նա:

ԺՈՂՈՎԴԻԱԿԱՆ ԳԲԵԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Բ Ե Կ Ո Ր Ն Ե Ր.

(ԲՆԷԼԱՆԸԻ Ի ԲԱՐՔԱՆՈՎ) *

Քամին էկաւ էրան էրան,
Մշու քաջեր սեւատրան,
Տարան կիտան թօփի բերան.

Մայրըկայ դարտեր սարերով էր.
Անուշ, անուշ, անուշ ջան:

Ես իսակն էնք իստամպուցին,
Օտներս ծեռներս քալամ շեցին,
Դէպի Պօլիս յղըրկեցին.
Մայրըկայ դարտեր ելն . . . :

Ես Արշակն էնք միխանաջի,
Փախայ էլայ սարեր մացի.
Չարէս կտրաւ, նստայ լացի,
Եօթն օր քօպիկ ծան վրայ մացի.
ՄԱՅՐԻԿ, մայրըկայ դարտեր ելն . . . :

Աստուած սպանէ քօռ վարժապետ,
Քեաւոր մատնեց, սանիկն ի հետ.
Ծամբէս էլաւ դէպի Պօլիս,
Թաժայ նոր հարս տեղիս դրեց.
ՄԱՅՐԻԿ, մայրըկայ դարտեր ելն:

Սուրբ ճննդեան մեծի տօնին,
Մգիկ յիշէք մըջ աղօթքին.
Ես զնացի ախ ու վռխով,
Ձը զնէ մացի խիստ կարօտով.
Մայրըկայ դարտեր ելն:

* *

Զօզօն զօզօն Զիարաթցիք,
Էլմէ զօզօն Զիարաթցիք:¹
Կըլտնի ուտող էդ Կանէնցիք.
Օսկոռ կոծող էդ Զրեցիք.
Մեռել Բրոտո Զաննջմանցիք.
Պասի ուտող Զաննջեցիք.
Թութուն ցանող էդ Մօկունցիք.
Խաղող ուտող Դերկէմանցիք.
Վանքի շներ էդ Զառլըցիք.
Շատ կտրիմ էն Հաւատորկցիք.
Շատ ազգասէր էդ Բերթակցիք.
Գմշու պահող էդ Նորշէնցիք.
Պաղ ջուր խմող Ալիզնանցիք.
Մըրտուլ պահող էդ Սօխազմցիք.
Սիրող կէնէն էդ Զօղունցիք.
Ժառ ու ծղոտ էդ Հափնեցիք.
Շատ վախկոտ էն էդ Բալցիք.
Էրկրի անթին էն Խոքերցիք.

* Ս. Հայկունու ժողովածուից:

¹. Իւրացանչիք տողի վերջը կրկնել „էլմէ՛ զօզօն Զիարաթցիք“: